

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 5/3 2025

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

5/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуәлық берилген.*

Нөкис

5/3-сан 2025
сентябрь-октябрь

*Қарақалпақстан Республикасы мектепке шекемги хәм мектеп билимлендириўи
министрлиги, Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты
Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ
Сапардурды АБАЕВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ
Мавлюда АЧИЛОВА
Азизжан АБДАЗИМОВ
Шухрат АБДУЛЛАЕВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Злийха ОРАЗЫМБЕТОВА
Мансурбек ОНГАРОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Тўлкин АЛЛАЁРОВ
Марифжон АХМЕДОВ
Гулзабира БАБАШЕВА
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА
Гулбахар БЕКИМБЕТОВА
Комил ГУЛЯМОВ
Маманазар ДЖУМАЕВ

Асқар ДЖУМАШЕВ
Дилдора ДАВРОНОВА
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ
(Шимкент, Қазақстан)
Масуда ЗАЙНИТДИНОВА
Алишер ЖУМАНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Айсулу ЖАНАБЕРГЕНОВА
Холбой ИБРАГИМОВ
Шохида ИСТАМОВА
Вохид КАРАЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА
(Тараз, Қазақстан)
Сарсенбай КАЗАХБАЕВ
Мохира КУВВАТОВА
Комилжон КАРИМОВ
Джавдод ПЎЛАТОВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ
(Шимкент, Қазақстан)
Меруерт ПАЗЫЛОВА
Барлыкбай ПРЕНОВ
Пердебай НАЖИМОВ
Искендер НАЖИМОВ

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ ӘДЕБИЯТ

Матжанова А.Ж. Қарақалпақ тилинде сыпайылықтың бетлик алмасықлары арқалы билдирилиўи	8
Есебаев М.М. Әжинияз Қосыбай улының бабалары ҳаққында жаңа илимий изертлеўлер	15
Yusupova U.N. Qospa (kompozit) gáplerdi oqıtıwda interaktiv usıllardı qollanıw: tájiriye hám usıllar	22
Bekmuratova N. Ingliz tili darslarida kooperativ metoddan foydalanishning zamonaviy pedagogik yechimlari	25
Jalgasbayeva G.J. Frazeologik birliklarni faollashtirish orqali leksik kompetensiyani rivojlantirish	30
Aynazarova G. B. Turkiy tillarda frazeologizmlarning milliy-madaniy xususiyatlari va rivojlanishi (qoraqalpoq tili misolida)	35
Kabulova Z.X. Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitish metodikasi	40
Muxammadiyeva U.F. Madaniy tafovutlarni bartaraf etishda foydalaniladigan tarjima usullari	43
Xoshimova D.R. Amaliy ingliz tili o'quv mashg'ulotlarida konnotativ mohiyatli o'quv materiallardan foydalanish metodikasi	50
Jumabayeva M.K. Ingliz tildagi kommunikatsiyani zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashtirish metodikasi	54
Sobirjonova D.R. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida matn yaratish kompetensiyasini shakllantirish	57

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Sultaniyazova A.B. Qaraqalpaq xalıq awız-eki dóretpeleri arqalı oqıwshı jaslarǵa milliy tárbya beriwdiń bázı bir máseleleri	61
Шомирзаев М. Х., Аликулов Ф.Э., Эшдавлатова Г.А. Технология таълимида ўқувчиларни халқ хунармандчилиги касбларига йўналтиришни такомиллаштириш	68
Tursunov J.E. O'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini shakllantirishda fanlararo bog'lanish texnologiyalari (Texnologiya darslari misolida)	77
Ikromova M.X. Elektron ta'lim vositalari orqali talabalarining bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish	87
Аллабаева А.П. Фикрлаш маданияти ўзлигига айланган мактаб муҳитини шакллантириш	92
Choriyev B.A. O'quvchilarda tanqidiy-kreativ tafakkurni shakllantirishda tasavvurlarning mazmun-mohiyati	97
Nuritdinova M.F. Start-up loyihalarining ta'lim jarayonidagi amaliy funksiyalari va innovatsion imkoniyatlari	106
Djampulatova N.M. Talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirishda kouching yondashuvining metodik integratsiyasi	111
Пулатов Ж. Олий таълим тизимида маънавий-маърифий ишлар мониторингини такомиллаштириш тенденциялари ва замонавий моделлари	120
Hojikarimova G.T. Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining tayanch va kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish	127
Shovazova O.A Oliy ta'lim tizimida sinergetik paradigmaga asoslangan yondashuv: nazariy asoslar, xorijiy tajriba va milliy rivojlanish istiqbollari	135
Roziqova N.A. Kasbiy rivojlanishda o'zini o'zi boshqarish va refleksiyaning ahamiyati	141
Sultanova V.K. Muloqot jarayonining mazmuni o'quvchilar shaxsiyatini rivojlantirish imkoniyatlari	148
Abdimuratova G.M. Farosat tarbiyasini rivojlantirishda tarixiy-madaniy yondashuvning o'rni va ahamiyati	154
Sattorova M.A., Turayeva Z. Pedagogik faoliyatda muloqot funksiyalarining ahamiyati	158

OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA INGLIZ TILINI KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH METODIKASI

Kabulova Z.X.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustaqil
tadqiqotchisi*

Tayanch so'zlar: kollaborativ, til sathlari, og'zaki nutq, yozma nutq, ko'nikma, kompetensiya, asosiatsiya, kommunikativ ko'nikma, kasbiy kompetensiya.

Ключевые слова: сотрудничество, уровни языка, устная речь, письменная речь, навык, компетентность, ассоциация, коммуникативный навык, профессиональная компетентность.

Key words: cooperation, language levels, oral speech, written speech, skill, competence, association, communication skill, professional competence.

РЕЗЮМЕ:

Ilmiy tadqiqot doirasida oliy ta'lim tizimida ingliz tilidagi og'zaki (oral speech) va yozish (writing) ko'nikmalarini rivojlantirishni amaliyotdagi mavjud holati tahlil qilingan. Jahonda og'zaki va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yisha qo'llanilgan metodlar va mualliflik metodlari yoritib berilgan.

РЕЗЮМЕ:

В рамках научного исследования проанализировано современное состояние практики развития навыков устной речи и письма на английском языке в системе высшего образования. Освещены методики и авторские методики, используемые в мировой практике развития навыков устной речи и письма.

SUMMARY:

This research analyzes the current state of practice in developing English speaking and writing skills in higher education. It highlights methods and proprietary approaches used globally to develop speaking and writing skills.

Global integratsiya jarayonlari va axborot texnologiyalarining keng rivojlanishi sharoitida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini o'rganishga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Oliy ta'lim tizimida bu ehtiyojga javoban kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim jarayonlarini tashkil etish dolzarb masalaga aylangan.

Kompetensiyaviy yondashuv – bu bilimlar, ko'nikmalar va malakalar asosida shakllanadigan, real hayotiy vaziyatlarda samarali faoliyat yuritish

imkonini beruvchi kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan yondashuvdir. Bu modelda ta'lim jarayonining markazida talaba turadi, u faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, yaratuvchi shaxs sifatida qaraladi.

“Kompetentlik – biror soha bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lgan va shu sababli fikri salmoqli, ishonchli bo'lgan kishining sifati” deb ta'riflanadi. Ilmiy ishlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, kompetensiyaning asosiy turlari quyidagicha: tayanch va maxsus kompetensiya. Tayanch professional kompetensiya maxsus kompetensiyaga nisbatan asosiy hisoblanadi va professional ta'lim muassasasining ta'lim jarayonida shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Strukturaviy jihatdan tayanch kompetensiya ikki kichik guruhga bo'linadi: Kalit va umumiy kasbiy kompetensiya.

“Kompetensiya” va “konsepsiya” tushunchalari o'z mazmuni va mohiyatiga ko'ra qadim zamonlardan beri mavjud bo'lib, Alisher Navoiy, Abu Nasr Forobiy hamda Abu Rayxon Beruniy kabi mutafakkirlar ilm olish, kamolot, mansab sirlari haqida bir qancha fikrlar bildirgan. Mahmud Koshg'ariy “Devoni lug'atit turk” asarida “Olim va ziyolilar so'zini ezgulik ila tingla. Ilm va hunar o'rgan, amal qil”. Abu Rayhon Beruniy “Maqsadimiz o'quvchini zeriktirmaslik. Biror narsani qayta-qayta o'qish zerikarli va charchatadi. Agar talaba bir masaladan ikkinchisiga o'tsa, bu turli bog'larda yurishga o'xshaydi. Bir bog' o'tishi bilan boshqa bog' boshlanadi. Ularning barchasini ko'rish va tomosha qilishni xohlaydi. Har bir yangi narsa qiziqarlidir” deb yozgan edi, bugungi kunda bu fikrlar zamonga moslashtirilgan yangi talqinda ifodalangan. Kompetensiya va kompetentsiya tushunchalariga to'xtalib, eng avvalo bu tushunchalarga berilgan ta'riflarni tahlil qilish zarur.

Oliy ta'limda ingliz tilini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvning qo'llanilishi.

Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitish jarayonida quyidagi kompetensiyalarni shakllantirish maqsadga muvofiq:

- **Kommunikativ kompetensiya** – og'zaki va yozma nutqda erkin muloqot qila olish qobiliyati;
- **Madaniy kompetensiya** – ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatlar madaniyatini tushunish;
- **Axborot-kommunikatsion kompetensiya** – raqamli vositalardan foydalana olish;
- **Kasbiy kompetensiya** – soha doirasida ingliz tilidan foydalanish. Bu kompetensiyalarni rivojlantirish uchun interaktiv metodlar, masalan, rol o'yinlari, debatalar, loyihaviy ishlar, klasterlar, case-study va blended learning kabi yondashuvlar samarali hisoblanadi.

O‘qitish metodikasi.

Ingliz tilini o‘qitishda quyidagi metodik tamoyillar asosida ish olib borish tavsiya etiladi:

- **Talabaga yo‘naltirilgan ta’lim** – har bir talabaning ehtiyojlari va qiziqishlariga mos individual yondashuv;
- **Integratsiyalashgan ta’lim** – ingliz tilini boshqa fanlar bilan bog‘lab o‘qitish;
- **Reflektiv yondashuv** – talabalarning o‘z o‘qish faoliyatini tahlil qilish va baholash ko‘nikmalarini shakllantirish;
- **Baholashning kompetensiyaviy mezonlari** – natijaga yo‘naltirilgan, aniq mezonlar asosida baholash.

Xulosa. Kompetensiyaviy yondashuv asosida ingliz tilini o‘qitish metodikasi ta’lim sifatini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Bu yondashuv orqali talabalarda nafaqat til ko‘nikmalari, balki kasbiy va madaniy kompetensiyalar ham shakllanadi. Oliy ta’limda bu modelni amaliyotga tatbiq etish orqali global mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Назарова З.У. (2022). “Олий таълимда чет тилларини ўқитишда компетенциявий ёндашув”. – Филология фанлари.
2. Richards J.C., Rodgers T.S. (2001). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
3. CEFR – Common European Framework of Reference for Languages. Council of Europe, 2020.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг PQ–2909-сонли қарори (2017 йил 6 апрель) – Чет тилларини о‘rganishni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida.
5. D.R.Xoshimova. “Ingliz tilidagi konnotativ mohiyatli o‘quv materialidan ta’lim jarayonida foydalanishning lingvomadaniy va metodik jihatlari” Mug‘allim ilmiy metodik jurnal. 42-46 b.b. 2025.
6. R.I.Ayatov. Ingliz tilini o'qitishni aralash ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda didaktik almashinuv metodi orqali takomillashtirish. 2025/1. Inter education and global study. Том 1, Номер 1. Стр. 62-68.
7. D.R.Muxamatjonova. The effectiveness of using the knowledge of tree methods to develop students' oral speech. “So‘ngi-ilmiy tadqiqotlar nazariyasi” respubliksi ilmiy-uslubiy jurnali 7-jild, 1-son, 2024.